

BALTĀ ĀMUĻA *Viscum album* L. AUGŠANAS VIETA SALASPILĪ WHEIT MISTLETOE *Viscum album* L. GROWING PLACE IN SALASPILS

Māris Laiviņš

Latvijas Valsts mežzinātnes institūts “Silava”

E-pasts: maris.laivins@silava.lv

Kopsavilkums. Konstatēta jauna baltā āmuļa *Viscum album* augšanas vieta Salaspilī (Viduslatvija), kas atrodas vairāk nekā 150–200 km attālumā no diviem galvenajiem āmuļa augšanas reģioniem Latvijā – Dienvidkurzemes un Dienvidlatgales.

Raksturvārdi: *Viscum album*, saimniekaugs, Salaspils, Latvija.

Summary. A new growth site of white mistletoe *Viscum album* has been identified in Salaspils (Central Latvia), which is located more than 150–200 km away from the two main mistletoe growing regions in Latvia – South Kurzeme and South Latgale.

Key words: *Viscum album*, host plant, Salaspils, Latvia.

Āmuļi (*Viscum*) pieder pie sugām bagātās (ap 1400 sugas) āmuļu dzimtas (*Loranthaceae*). Āmuļu dzimtas augi ir nelieli krūmi – pusparazīti, kas izplatīti galvenokārt Āzijas tropos, Eiropā sastop tikai dažus šīs dzimtas taksonus, galvenokārt Vidusjūras floras apgabalā, un tikai viena suga – baltais āmulis (*Viscum album*) ir izplatīts tālāk uz ziemeļiem – submeridionālajā un temperātajā Eiropā, arī Latvijā, Latviju šķērso baltā āmuļa areāla ziemeļaustrumu robeža.

Latvijas dienvidu reģionos ir izveidojušās divi stabili baltā āmuļa augšanas reģioni – Kurzemē (Rucava, Nīca, Bārta, Liepāja) un Latgalē (Ārendole, Kalupe, Vārkava). Abos minētajos reģionos ir liels āmuļa indivīdu blīvums, baltā āmuļa populācijas šeit ir noturīgas (Laiviņš 2003, Laiviņš et al. 2008); vienlaikus notiek jaunu baltā āmuļa atradņu rašanās šo divu reģionu tiešā tuvumā. Par āmuļa noturību un stabilu sastopamību Dienvidkurzemē un Dienvidlatgalē ir saglabājušās rakstītas liecības jau kopš 19. gadsimta beigām (Вимба 1978), bet vienlaikus arī citos Latvijas reģionos 19.–20. gs. ir konstatētas sporādiskas baltā āmuļa augšanas vietas: vairāk Zemgalē un Sēlijā (Bukaiši, Jaunsvirlauka, Jelgava, Jaunjelgava, Tome u.c.), retāk Ziemeļkurzemē (Neveja) un Ziemeļvidzemē (Rūjiņa, Mālupe), kas liecina, ka ar gadiem vērojama aizvien pieaugoša āmuļa izplatīšanās tendence Latvijā. Šādu āmuļa izplatīšanos var saistīt ar mainīgiem vides apstākļiem: antropogēno ietekmi uz dabu, vides citrofikāciju un sinantropizāciju, gaisa temperatūru paaugstināšanos. Šādā aspektā dabas pētniekiem ir svarīga ikviena jauna baltā āmuļa augšanas vieta.

Līdz šim nav bijušas ziņas par baltā āmuļa augšanu Salaspilī. Salaspils āmuļa augšanas vieta atrodas nelielā attālumā no Kurzemes un Latgales āmuļa izplatības reģioniem, kā arī no Viduslatvijas āmuļa sporādisko atradņu joslas. Āmuli Salaspilī mēs konstatējām 2025. gada 4. aprīlī ārā bērzā (*Betula pendula*), uz lielākā indivīda nelielā bērzu pudurī, kad kokiem nav saplaukušas lapas un augu – pusparazītu var labi ieraudzīt.

Nelielā bērzu grupa atrodas Stikla šķiedras kompozītmateriālu ražotnes “Compor” teritorijā, ģeogrāfiskās koordinātes LKS-92 sistēmā: X 303114, Y 521082, ģeodēziskās koordinātes 56°52' Z platums, 24°20' A garums. Saimniekauga stumbra caurmērs 1,3 m augstumā – 50,7 cm (mērīts ar tērauda mērlentu Hultafors Talmeter 3 m), koka augstums – 27,8 m (mērīts ar Suonto

augstummēru). Vainaga projekcijas garākā ass – 14,2 m, garākajai asij perpendikulārā ass – 10,0 m, vainaga apakšējais zaļais zars atrodas 2,6 m augstumā.

Pēc acumēra āmuļa caurmērs ir ap 40–50 cm, āmuļa caurredzamība 5%, āmulis aug vainaga augšējā daļā 25,0 m augstumā (att.). Āmuļa aizmetni bērzā aptuveni pirms pieciem gadiem jau bija pamanījuši ražotnes “Compор” darbinieki.

Āmulis bērzā ražotnes “Compор” teritorijā Salaspilī (S. Laiviņas foto)
Mistletoe on a birch tree in the territory ‘Compор’ in Salaspils (photo: S. Laiviņa)

Baltā āmuļa diasporas izplata putni. Baltais āmulis Salaspilī atrodas tālu (150–200 km attālumā) no āmuļa vēsturiski pastāvīgajiem un stabilajiem izplatības reģioniem Latvijas rietumos un austrumos. Tāpēc var uzskatīt, ka Salaspils āmuļa augtenei, tāpat kā daudzām citām līdz šim reģistrētajām āmuļa augšanas vietām Vidus- un Ziemeļlatvijā, ir gadījuma raksturs. Šīs augtenes nešķērso pastāvīgi putnu migrācijas ceļi, augšanas vietās parasti ir tikai viens āmuļa īpatnis, tāpēc šādas āmuļa augšanas vietas jāuzskata par nepastāvīgām.

LITERATŪRA

- Laiviņš, M.** 2003. Baltais āmulis *Viscum album* L. Kurzemē. *Ģeogrāfiski Raksti* 11: 52–62.
- Laiviņš, M., Evarts-Bunders, P., Rudzīte, L.** 2008. Baltā āmuļa (*Viscum album*) izplatības dinamika Latvijā. Grām.: *Ģeogrāfija. Ģeoloģija. Vides zinātne. Latvijas Universitātes 66. zinātniskās konferences Referātu tēzes*. Rīga: LLU Akadēmiskais apgāds, 97.–98. lpp.
- Вимба, Э.** 1978. *Viscum album*. В кн.: Фатаре, Л.И. (ред.) *Хорология флоры Латвийской ССР. Редкие виды растений I группы охраны*. Рига: Зинатне, стр. 45.–47., 76.